

Kvalitetsgranskning

Rapport 2015:02

Distansutbildning vid kommunal vuxenutbildning

Skolinspektionens rapport 2015:02
Diarienummer 400-2014:1138
Stockholm 2015
Foto: Bildbyrån Bananastock

Innehåll

Sammanfattning	6
<hr/>	
1. Inledning	8
<hr/>	
2. Granskningens resultat	11
2.1 Vilka läser på distans och varför?	11
2.2 Hur genomförs distansundervisningen	13
2.3 Vem ansvarar för distansundervisningen?	19
<hr/>	
3. Avslutande diskussion	24
3.1 Distansutbildning — en utbildningsform för vissa?	24
3.2 Från brev till mail — en utbildning av standardiserande karaktär	25
3.3 Ska det vara så svårt att integrera	26
3.4 Att ta sitt ansvar eller upprätthålla en acceptabel lägstanivå	27
<hr/>	
4. Syfte och frågeställning	28
<hr/>	
5. Metod och genomförande	29
<hr/>	
6. Referenser	31
<hr/>	
7. Bilagor	34

Förord

Skolinspektionen har i uppdrag att granska kvaliteten i sådan utbildning och pedagogisk verksamhet som står under myndighetens tillsyn. Granskningen innebär en detaljerad och systematisk undersökning av verksamhetens kvalitet inom ett avgränsat område, i förhållande till nationella mål och riktlinjer. Utgångspunkten är alla barns och elevers lika rätt till en god utbildning i en trygg miljö.

Huvudsyftet med kvalitetsgranskningen är att bidra till utveckling. Granskningen gör tydligt vad som behöver förbättras för att i högre grad nå målen för verksamheten inom det aktuella området. Syftet är även att beskriva väl fungerande inslag och att visa på framgångsfaktorer.

Skolinspektionens iakttagelser, analyser och bedömningar redovisas dels i form av enskilda beslut till de granskade skolhuvudmännen, dels i denna övergripande och sammanfattande rapport. Genom beskrivningar av viktiga kvalitetsaspekter inom granskningsområdet, avser rapporten att ge ett utvecklingsstöd även för skolhuvudmän som inte har granskats.

Rapporten redovisar resultatet av Skolinspektionens kvalitetsgranskning med inriktning mot skolhuvudmäns insatser för distansutbildning inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå. Iakttagelserna och slutsatserna gäller de 18 skolhuvudmän som har granskats och avser därmed inte att ge en nationell bild av förhållandena. Vilka skolhuvudmän som granskats framgår i bilaga.

Resultaten visar framför allt att det finns en stor diskrepans mellan vilka elever som faktiskt läser på distans i förhållande till vilka elever som kommunerna anser lämpade för att läsa på distans. Eleverna får inte i tillräcklig utsträckning tillgång till lärares stöd och handledning och den interaktion med andra elever som de skulle behöva för att nå ett djupare lärande är i stort sett obefintlig. Detta trots att det finns beprövade sätt att förstärka tillgången till lärare och interaktion med andra elever. Dessutom visar granskningen att huvudmännen behöver ställa betydligt högre och tydligare krav när de sluter avtal om utbildning på entreprenad.

Projektledare för kvalitetsgranskningen har varit Ann Edvinsson, Skolinspektionen i Göteborg.

Stockholm 2015

Ann-Marie Begler
Generaldirektör

Peter Ekborg
Avdelningschef

Sammanfattning

Utifrån regeringsuppdrag¹ har Skolinspektionen genomfört en kvalitetsgranskning, med kartläggande inslag, av distansutbildning² vid kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå.

Kvalitetsgranskningen undersöker om huvudmannen ger eleverna tillräckliga förutsättningar för att uppnå kunskapskraven. Kartläggning beskriver hur distansutbildningen vid den kommunala vuxenutbildningen organiseras, hur den genomförs och vilka som väljer att studera på distans. Granskningen genomfördes i 18 slumpvis utvalda kommuner under hösten 2014. Genom intervjuer, elevenkäter och dokumentstudier samlades data in för att kartlägga och granska distansutbildningen i var och en av kommunerna.

Skolinspektionen bedömer att distansutbildningen uppvisar stora utvecklingsbehov vid den kommunala vuxenutbildningen på gymnasial nivå i de granskade kommunerna.

Granskningen visar att:

- Kommunernas syn på distansutbildningen behöver förändras. Oavsett elevens studievana, kan denne komma att behöva studera på distans på grund av sin livssituation. Kommunens ansvar att erbjuda en utbildning som är anpassad utifrån individens behov och förutsättningar är detsamma, oavsett utbildningsform.
- Arbetssätten behöver utvecklas och lärarens ledning av undervisningen behöver stärkas för att motverka en för hög grad av självstudier och för att öka det gemensamma lärandet.

---

1 Regeringen har i regleringsbrev för budgetåret 2014 avseende Statens skolinspektion, givit Skolinspektionen i uppdrag att granska kvaliteten på distansutbildning inom kommunal vuxenutbildning.

2 Distansutbildning är en interaktiv utbildningsmetod, där elev och undervisande lärare är åtskilda i tid och rum. Se även bilaga 2 Begreppsdefinitioner

- Eleverna behöver erbjudas stöd och handledning på sätt och tider som innebär att eleverna faktiskt kan ta del av det samt att stöd och handledning i större utsträckning erbjuds via internet.
- Huvudmännen måste ställa betydligt högre och tydligare krav när de sluter avtal om utbildning på entreprenad utifrån elevernas behov och distansutbildningens specifika förutsättningar. Vidare behöver huvudmännens uppföljning av distansutbildningen utvecklas.
- Läraren behöver hålla sig à jour med teknikutvecklingen och kontinuerligt förändra distansundervisningen utifrån den. En förutsättning för det är att lärarna erbjuds kompetensutveckling utifrån distansutbildningens specifika förutsättningar.

1 | Inledning

I dagsläget ökar efterfrågan på kvalificerad arbetskraft på arbetsmarknaden både nationellt och globalt.³ Den kommunala vuxenutbildningen har här en central roll för ökad chans till sysselsättning och för att tillgodose arbetsmarknadens behov av utbildad arbetskraft.

Vuxenutbildningens övergripande mål är att ge elever möjlighet att utveckla sina kunskaper och kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt främja sin personliga utveckling.⁴ Efterfrågan på distansutbildning ökar och för vissa elever är det den enda studieformen som gör det möjligt för dem att överhuvudtaget kunna studera.⁵

Distansundervisning är en interaktiv undervisningsmetod, där elev och undervisande lärare är åtskilda i tid och rum och undervisningen sker genom användandet av en digital lärplattform där eleverna själva bestämmer när och var de ska utföra sitt skolarbete.⁶ Begreppet distansutbildning rymmer en komplexitet och inte sällan finns en flytande skala mellan så kallad heldistans och olika flexibla upplägg där man kombinerar distansutbildning med skolförlagd utbildning.

Centralt inom vuxenutbildningen är att flexibilitet alltid ska eftersträvas.⁷ Flexibiliteten i distansutbildning gör att eleven kan kombinera studierna med arbete eller andra skolformer, men kan också underlätta för dem som bor långt från skolan. Flexibiliteten kan även gynna elever som har någon form av funktionsnedsättning som gör det svårt att delta i skolförlagd utbildning. Den höga flexibiliteten och friheten inom distansutbildningen innebär samtidigt utmaningar både för utbildningsanordnaren och för eleven.⁸

Distansutbildningen ska, precis som andra utbildningsformer, enligt styrdokumenterna vara en utbildningsform anpassad och tillgänglig för alla. Dock

---

3 Socialstyrelsen och Folkhälsoinstitutet (2013)

4 20 kap. 2 § Skollagen (2010:800)

5 Skolverket (2013b)

6 SOU 2012:76. Se även definitioner i bilaga 2 Begreppsdefinitioner

7 Förordning (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen. 1. Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund

8 Dafgård (2001), Larsson (2004)

visar granskningen att utbildningsformen ställer höga krav på studiedisciplin och självständighet, så som den är utformad i många kommuner idag. Kraven på studiedisciplin och självständighet kan i sin tur leda till att eleverna upplever ökad stress och osäkerhet inför studierna.⁹ Elever i kommunal vuxenutbildning har behov av mer lärarledd tid eller ytterligare stöd än det som ofta erbjuds och utbildningen är inte fullt ut anpassad efter den elevgrupp som finns inom vuxenutbildningen.¹⁰

Vad gäller planering och genomförande av undervisning, visar forskning att distansutbildning ställer betydligt högre krav på ett anpassat kursupplägg och särskilda sätt att utforma undervisningsinslagen efter elevernas behov.¹¹ Ämneskunskaper, kunskaper om planering och konstruktion av undervisningsmiljöer är särskilt avgörande. Den för läraren självklara orienteringen i undervisningens innehåll måste därför konkurrera med en lika viktig fokusering på undervisningens form.¹²

Oavsett undervisningsform har interaktion mellan lärare och elev och elever emellan en avgörande roll när eleven tar till sig information och gör den till sin egen kunskap. För att möjliggöra resonemang, problemlösning och förmåga att se helhet är interaktion mellan elever och gemensamt lärande nödvändigt.¹³

Tät återkoppling, att inlämningsuppgifter snabbt får kommentarer och att frågor besvaras så snart som möjligt, är av mycket stor vikt för att bibehålla motivationen för studierna vid distansutbildning. Utan sådan interaktion mellan lärare och elev ökar risken för lägre resultat och avbrott.¹⁴

Det ligger en stor pedagogisk utmaning i att förstå hur webbaserad kommunikation och interaktion kan användas för att stödja läroprocessen.¹⁵ Att undervisa på distans innebär också en förändrad lärarroll. Lärarens huvudsakliga uppgift, att följa och stödja eleverna i sin kunskapsutveckling kvarstår. Däremot har planering, organisering, teknisk kompetens, handledning samt att vara tillgänglig som lärare, en mycket stor betydelse inom distansutbildningen.¹⁶ För att kunna anta den förändrade lärarrollen och vad det innebär att undervisa på distans, är kompetensutveckling och kollegialt lärande en förutsättning.¹⁷

Den forskning som idag bedrivs om distansundervisning utgår framför allt från distansundervisning vid högre studier. Forskning om distansundervisning vid högre studier som används i den här rapporten har Skolinspektionen bedömt ändå vara tillämplig för distansundervisning och distansutbildning vid kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå. Dock kan konstateras att det behövs mer kunskap om distansundervisning och distansutbildning vid den kommunala vuxenutbildningen. Skolinspektionen har därför fått i uppdrag av regeringen att granska distansutbildning vid kommunal vuxenutbildning.¹⁸

---

9 Skolverket (2012b) rapporten behandlar endast kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå, Skolverket (2002), Larsson (2004)

10 Skolverket (2012c)

11 Moore & Kearsley (2005)

12 SOU 1998:83

13 Se bl.a. Säljö (2000), Northrup (2001), Rekkedal m.fl. (2004)

14 Rekkedal (1983, 1985, 2011), Garrison m.fl. (2000)

15 Godwin m.fl. (2008)

16 Wännman Toresson, Östlund (2002)

17 Levy (2003)

18 Regeringen har i regleringsbrev för budgetåret 2014 avseende Statens skolinspektion, givit Skolinspektionen i uppdrag att granska kvaliteten på distansutbildning inom kommunal vuxenutbildning.

Kvalitetsgranskningen har avgränsats till gymnasial nivå inom följande områden:

- Vilka som läser på distans och varför de gör det
- Arbetsätt och arbetsformer i distansundervisningen
- Anpassning av distansundervisningen utifrån elevers behov och förutsättningar
- Kommunikation och interaktion mellan lärare och elev samt elever emellan
- Huvudmännens organisering av distansutbildningen

Underlaget till granskningen har samlats in genom intervjuer med elever, lärare, studie- och yrkesvägledare, rektorer samt representanter för huvudmän. En elevenkät har skickats ut till elever som varit registrerade vid en kurs hos de utvalda huvudmännen. Svarsfrekvensen för elevenkäten har varit låg, vilket gör att resultatet har tolkats med försiktighet. Granskningen bygger även på studier av den dokumentation från kommunerna som rör distansutbildningen.¹⁹

---

¹⁹ Se även avsnitt 5 Metod och genomförande

2 | Granskningens resultat

Granskningen visar att det finns ett stort behov i de granskade kommunerna av att utveckla metoder, kvalitet och synsätt på den distansutbildning som ges vid den kommunala vuxenutbildningen idag.

2.1 | Vilka läser på distans och varför?

Distans — för att det passar eleverna

Granskningen visar att den stora majoriteten av elever som väljer att läsa på distans gör det för att det av olika skäl passar deras livssituation bäst.

Många elever arbetar eller har av andra skäl inte möjlighet att delta i skolför-lagd undervisning på dagtid. En elev uttrycker i en intervju att *"Jag hade inte kunnat läsa om det inte vore för distans, så för mig har det varit avgörande."*

Enligt Skolverket studerar drygt 20 procent av eleverna inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå på distans.²⁰ Andelen elever som läser på distans skiljer sig i mycket hög grad mellan kommunerna i granskningen, där en kommun uppger att cirka 2 procent av eleverna läser på distans, medan en annan kommun uppger att 100 procent av eleverna gör det.

---

²⁰ Skolverket (2013) "Attityder till vuxenutbildningen 2012. Elever och lärares attityder till vuxenutbildningen". I rapporten uppgav 21 procent av eleverna inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå att de enbart studerade på distans och 26 procent uppgav att de studerar delvis på distans. Samtidigt visar den statistik kommunerna rapporterar till Skolverket att av samtliga elever inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå deltog 20 procent i ej schemalagd undervisning.

Ett antal elever i granskningen har funktionsnedsättningar så som exempelvis social fobi, dyslexi och Aspergers syndrom. En del av dessa elever uppger att distansundervisning, att få studera ensam och inte i ett klassrum, är det enda som fungerar. En elev skriver i elevenkäten att *"Jag har bipolär sjukdom och social fobi./.../. Så på grund av alla mina problem passar detta alternativet bättre då jag förmodligen aldrig hade lyckats ta mig till ett klassrum. /.../ Det har också gett mig ett syfte med livet fast jag knappt kommer utanför dörren. /.../ just att distanskurser finns tillgängligt är viktigt för att vi alla är olika."*

Men distans anses inte passa alla

Granskningen visar att det finns en stor diskrepans mellan vilka elever som faktiskt läser på distans i förhållande till vilka elever som kommunerna anser lämpade för att läsa på distans. Denna syn delas av såväl huvudmän och rektorer som av studie- och yrkesvägledare och lärare.

Tidigare tog den kommunala vuxenutbildningen på gymnasial nivå emot många elever med målet att höja betyg i redan godkända kurser inom gymnasieutbildningen. På grund av förändrade regler, som innebär att man inte längre får läsa kursen man redan har godkänt betyg i, ser elevgruppen som läser på vuxenutbildningens gymnasiala nivå mycket annorlunda ut idag jämfört med tidigare. Precis som vid den skolförlagda vuxenutbildningen är elevgruppen som läser på distans heterogen, med mycket olika behov och förutsättningar.²¹ Andel elever med annat modersmål har också ökat de senaste åren.²²

Trots huvudmännens vetskap om elevernas skiftande behov, visar granskningen att de inte har utvecklat distansutbildningen för att anpassa den till elevernas olika behov och förutsättningar. Det finns en utbredd syn på distansutbildningen bland kommunerna, som en utbildningsform som framför allt passar en viss kategori av elever — de med studiedisciplin och studievana. Ett uttalande Skolinspektionen mött i majoriteten av de granskade kommunerna är att *"Distansundervisning passar inte alla, det passar vissa."* Uttalandet har kommit från alla nivåer i organisationen. Distansundervisning ses inte sällan som ett komplement till den skolförlagda undervisningen och beskrivs ibland som ett "nödvändigt ont". En lärare säger exempelvis i en intervju att *"Jag slår ett slag för skolförlagd undervisning (ej distans). Man lär sig inte lika mycket på distans."*

Utbildningsformen ses av kommunerna som något konstant, medan eleven är den som ska passas in i formen. Konsekvenser av den beskrivna synen på distansutbildningen blir, förutom att utbildningsformen inte utvecklas, att elever som inte passar in i formen riskerar att avbryta sina studier.

I granskningen framkommer också ett fåtal exempel på den motsatta synen på distansutbildningen, där några lärare och rektorer ser utbildningsformen som en möjlighet för så många fler att kunna studera.

---

21 Förordning (SKOLFVS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen. 1. Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund

22 Skolverket (2013a). Statistiken för år 2013 visar att 31,8 procent av de som studerade på kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå, är födda utomlands. Statistiken är inte uppdelad på skolförlagd och distansutbildning.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att kommunernas syn på distansutbildningen behöver förändras. Oavsett elevens studiedisciplin eller studievana kan denne komma att behöva studera på distans på grund av sin livssituation. Kommunens ansvar att erbjuda en utbildning som är anpassad utifrån individens behov och förutsättningar är densamma, oavsett i vilken form utbildningen erbjuds, skolförlagd eller på distans. Flexibilitet är en del av den bärande grundtanken i vuxenutbildningen.²³ Att erbjuda utbildning på distans är ett sätt för kommunen att erbjuda en flexibel studieform, men själva studieformen måste i många kommuner utvecklas så att även undervisningen är flexibel och kan anpassas efter elevernas behov och olika sätt att lära. Det i sin tur kan bidra till att fler elever klarar av att läsa på distans och på så sätt får en utbildning när skolförlagd utbildning inte är möjlig eller önskvärd.

2.2 | Hur genomförs distansundervisning?

Distansutbildning – inte alltid undervisning

Granskningen visar att många elever upplever att distanskursen inneburit självstudier i för stor omfattning.

Enligt skollagen definieras undervisning som sådana målstyrda processer som under ledning av lärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande av kunskaper och värden.²⁴ Begreppet är metodlöst, det vill säga lagstiftaren har inte för avsikt att styra vilka metoder som används i undervisningen. Kravet på läraren, att individualisera undervisningen och att ge elever möjligheter att synliggöra sitt lärande utifrån skilda behov och förutsättningar, kvarstår och är en bärande grundprincip i undervisningen. Det som avses med undervisning är en målinriktad pedagogisk verksamhet som genomförs under lärares ledning.

Granskningen visar att många elever upplever att distanskursen inneburit självstudier i för stor omfattning. Lärarledd undervisning förekommer i betydligt mindre omfattning i distansundervisning än i skolförlagd undervisning och består framförallt av tre delar; en skriftlig studiehandledning, att svara på elevernas frågor samt återkoppling på redovisade uppgifter. En lärare som tydligt uttrycker det i intervjun, säger att *"Planeringen (studiehandledningen) är en engångsgrej, som sen ska in i plattformen. Men undervisning, tja, det är det ju inte tal om egentligen. Jag har svårt för att kalla återkopplingen för undervisning. Något går ju förlorat i distansundervisning."*

Granskningen visar att distansundervisningen i huvudsak innebär självstudier med skriftliga inlämningsuppgifter och ett skriftligt slutprov på plats i skolans lokaler eller en muntlig examination via video.

Generellt är omfattningen av träning i muntlig framställning liten inom distansutbildningen i de granskade kommunerna, trots att teknisk utrustning gör det möjligt. En elev jämför det med tidigare erfarenheter från gymnasiet och säger i intervjun att *"Det har inte blivit så mycket prata och lyssna. Tidigare,*

²³ Se exempelvis Förordning (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen. 1. Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, 20 kap. 2 § skollagen (2010:800)

²⁴ 1 kap. 3 § skollagen (2010:800)

i gymnasiet, var det bara engelska hela tiden. Det missar man med distans.” Några kommuner erbjuder eleven att komma till en av huvudmannens skolenheter för att träna de muntliga förmågorna, där dessa ska bedömas inom ramen för ämnesplanen. Vissa av de enskilda utbildningsanordnarna erbjuder muntlig träning via video. Vanligast i de granskade kommunerna är dock att eleverna, för att träna sin muntliga förmåga, får spela in ljudfiler som de skickar till läraren för bedömning.

I granskningen framkommer ett fåtal exempel på lärare som uttryckte en vilja och ambition att utveckla distansundervisningen till vad den skulle kunna vara med dagens teknik. En lärare säger i intervju att *”Jag skulle vilja utveckla tekniken, ha mer interaktion mellan eleverna, mer muntligt, mer varierade inlärningsmöjligheter. Så att det blir lättare att ta till sig all textmassa. Kanske en muntlig introduktion.”*

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionens bedömning är att lärarens ledning av undervisningen behöver stärkas för att motverka en för hög grad av självstudier. Rektor har, enligt läroplanen för vuxenutbildningen, genom sitt pedagogiska ledarskap ett särskilt ansvar för att lärarna anpassar undervisningens upplägg, innehåll och arbetsformer efter elevernas skiftande behov samt att följa upp, utvärdera och utveckla utbildningen.²⁵ Arbetsätten behöver utvecklas i distansundervisningen så att inte undervisningen i för stor utsträckning begränsas till skriftliga inlämningsuppgifter. Enligt läroplanen för vuxenutbildning ska läraren allsidigt utvärdera elevens kunskaper.²⁶ Det är endast möjligt om arbetsätten varierar och om muntliga inslag ges ett större utrymme. Dessutom behöver arbetsätten utvecklas så att lärarna kan säkerställa att eleverna ges möjlighet att förvärva de förmågor som ingår i respektive ämne.

Stöd och handledning dagtid på vardagar

Granskningen visar att majoriteten av utbildningsanordnarna endast erbjuder stöd och handledning vardagar, på dagtid.

Individperspektivet och flexibiliteten är den bärande tanken inom all vuxenutbildning, och stödinsatser för enskilda elever måste ses i ljuset av detta.²⁷ Flexibilitet kan handla om plats för utbildningens genomförande, tid, studietakt, studieform och sätt att lära.²⁸ Läroplanen för vuxenutbildningen lyfter också fram att vuxenutbildningen ska stödja de elever som under sin studietid har behov av att kombinera utbildning och arbete.²⁹

Granskningen visar att det generellt sett råder en hög flexibilitet gällande när eleven kan påbörja kursen, i vilken studietakt hen önskar studera samt om eleven vill byta studieform. Granskningen visar också att man ser dessa faktorer som den huvudsakliga individanpassningen. En lärare uttrycker i

---

25 Förordning (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen 2.4 Rektorns ansvar

26 Förordning (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen 2.3 Bedömning och betyg

27 Skolverket (2015)

28 Skolverket (2015)

29 Förordning (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen 1. Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund

intervjun att *"Kurstiden kan varieras. Och sen kan de börja om, om de inte klarar kursen. Så det är ju en individanpassning."*

Vissa enskilda utbildningsanordnare erbjuder stöd via mail och telefon, andra erbjuder endast mailkontakt. Vid utbildning i egen regi är det vanligast förekommande stödet att eleverna erbjuds komma till skolan för att få stöd. Flera lärare uttrycker i intervju att *"För de elever som det inte går så bra för, så försöker vi säga till dem att gå på lektioner. De är alltid välkomna på lektionerna."*

Gemensamt för i stort sett samtliga utbildningsanordnare, både i egen regi och via entreprenad, är att stödet endast erbjuds på vardagar, dagtid. Endast ett fåtal utbildningsanordnare erbjuder stöd och handledning på annan tid än dagtid på vardagar. Detta trots att eleverna ofta valt att studera på distans eftersom de inte har möjlighet att delta i skolförlagd undervisning på vardagar, dagtid. En del elever påtalar att det skulle underlätta studierna om de kunde få kontakt med läraren i realtid, exempelvis på kvällar. Särskilt angeläget är det i matematik, där eleven kan ha svårt att komma vidare om eleven inte får snabbt svar på en fråga och mailkorrespondensen kan bli lång och utdragen. En elev uttrycker exempelvis att *"Jag skulle vilja att det fanns kvällstider för att ha kontakt med läraren, men vet inte om jag kan kräva att få saker serverade så."*

Osby kommun är en av de få kommuner i granskningen som inom ett antal kurser erbjuder stöd och handledning på andra tider än dagtid på vardagar. Stöd och handledning ges genom videokonferenser som är förlagda till kvällstid och vissa helger. Ibland är det en videokonferens enbart mellan en elev och läraren, ibland deltar flera elever i en gemensam konferens. Videokonferenserna spelas dessutom in så om elever inte kunnat delta i realtid finns det möjlighet att i efterhand ta del av konferenserna. Läraren uppger att *"jag träffar nästan mina elever mer än vad jag hade gjort i klassrumsundervisningen"*.

Skolinspektionens bedömning

Enligt Skolinspektionen bör kommunerna säkerställa att eleverna erbjuds stöd och handledning på sätt och tider som innebär att eleverna faktiskt kan ta del av det samt att stöd och handledning i större utsträckning erbjuds via internet. Detta för att eleverna ska kunna komma vidare i sin kunskapsprogression och ha en fortsatt tillit till sin förmåga att utveckla kunskaper.³⁰ Stöd och handledning ska erbjudas utifrån elevernas behov och förutsättningar. I enlighet med läroplanen för vuxenutbildningen ska flexibilitet eftersträvas, det vill säga möjlighet att kombinera studier med förvärvsarbete, familjeliv med mera.

Avsaknad av gemensamt lärande och interaktion mellan elever

**Granskningen visar att det med enstaka undantag råder en total
avsaknad av gemensamt lärande och interaktion mellan eleverna i
distanskurserna.**

---

³⁰ Se även 1 kap. 4 § 2st, 3 kap. 3, 5a §§ skollagen (2010:800), Förordning (SKOLF5 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen 2.1 Kunskaper, Skolverket (2015)

Forskning visar att utifrån ett sociokulturellt perspektiv på lärande skapas kunskap i samverkan med andra.³¹ Väl fungerande undervisning karaktäriseras bland annat av att upplevelserna och informationen omvandlas till kunskap via dialog mellan två eller flera individer eller i samspel med läromedel. För att möjliggöra resonemang, problemlösning och förmåga att se helhet, är gemensamt lärande och interaktion mellan elever nödvändigt.³² En av distanslärares uppgifter blir därför att skapa en studiesituation som möjliggör interaktion. Samtidigt visar den här granskningen att vissa elever väljer att läsa på distans just för att de vill studera individuellt. Dels vill man snabbt bli godkänd, dels finns det en uppfattning om att interaktion med andra elever skulle göra att studierna tar längre tid. Det finns också elever som på grund av sin funktionsnedsättning har svårt i sin kommunikation med andra. Denna motsättning blir en utmaning för läraren, att balansera graden av flexibilitet och lärande genom samarbete.

Interaktion mellan elever kommer oftast inte igång av sig självt utan kräver styrning, en tydlig förutbestämd struktur och att interaktionen ges en meningsfull roll i studierna.³³ Studier visar på att i de fall elever uttrycker att interaktion mellan elever inte varit lyckosam, har ofta bristande feedback från läraren uppgetts som orsak.³⁴ Det räcker med andra ord inte att bara uppmuntra eleverna till att diskutera och interagera via exempelvis ett diskussionsforum.

I granskningen uttrycker en del lärare att eleverna inte vill interagera med varandra, trots att de uppmuntrats att använda diskussionsforumet på lärplattformen. Det framkommer dock att lärarna då inte tydliggjort syftet med ett gemensamt lärande och heller inte gett någon uppgift att interagera kring.

En utmaning som flera lärare lyfter är den ofta mycket flexibla antagningen till kurserna. De menar att det gör det svårt att skapa en klassisk studiegrupp, eftersom eleverna kommit olika långt i kursen. Ytterligare en utmaning lärarna lyfter är att många elever väljer att läsa kursen i hög studietakt och att det på så kort tid är svårt att skapa sociala relationer och gruppdynamik.

Granskningen bekräftar att majoriteten av eleverna faktiskt inte vill ha interaktion med andra elever. Om inte läraren tydliggjort syftet med interaktionen mellan eleverna och att det är en förutsättning för att utveckla vissa förmågor, kan eleverna tolka interaktionen som något som minskar flexibiliteten i hur de vill studera.

Av de elever som haft interaktion med andra elever uppger en majoritet att det varit positivt och att det har underlättat deras studier. Andra elever uttrycker att det som gjort distansstudierna svårare än skolförlagda studier, är just avsaknaden av diskussion med andra elever. En elev uttrycker i intervjun att *"Det skulle ha varit bra om man hade kunnat kontakta andra elever för att diskutera och hjälpa varandra."*

Då eleverna sällan har kännedom om vilka andra elever som läser samma kurs är det svårt för dem att få kontakt med andra elever, om de önskar det. Bland flera av utbildningsanordnarna delges inte elever kontaktuppgifter till andra elever. Om eleverna själva skulle vilja kontakta andra elever för att exempelvis studera tillsammans, så är det först ett hinder att ta reda på vilka som är ens kurskamrater.

---

31 Säljö (2000)

32 Se exempelvis Säljö (2000), Northrup (2001), Rekkedal m.fl. (2004), Hrastinski (2009)

34 Wännman Toresson, Östlund (2002)

34 Laurillard (2002)

Interaktion mellan eleverna och gemensamt lärande är en förutsättning för att vissa förmågor och kvaliteter som exempelvis samarbetsförmåga och muntlig förmåga ska utvecklas. En för stark betoning på individuellt arbete missgynnar utvecklandet av dessa förmågor.³⁵

Flera lärare uttrycker att de skulle vilja ha mer interaktion mellan eleverna. En lärare säger exempelvis i intervju att *"Jag skulle vilja göra diskussionsforumet levande, att få ett lärande i det. Interaktion är det viktigaste, få lärplattformen att likna ett klassrum. Vore häftigt om alla hade Skype. Man skulle kunna utveckla stödet också, typ studieverkstad på nätet."*

Inom ett antal distanskurser vid vuxenutbildningen i Osby kommun möts Skolinspektionen av en mycket väl fungerande interaktion mellan eleverna. Lärarna utnyttjar här på ett medvetet sätt de tekniska möjligheterna till gemensamt lärande som finns för att främja interaktion mellan eleverna. Flera uppgifter kräver att eleverna samverkar med varandra. Lärarna försöker också hjälpa eleverna att skapa nätverk med varandra för att kunna samarbeta kring uppgifter.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärare som undervisar på distans behöver skapa studiesituationer som möjliggör interaktion mellan eleverna och gemensamt lärande. Formerna för interaktion måste även anpassas till eleverna som läser på distans. Utan interaktion mellan eleverna ser Skolinspektionen det som mycket svårt att utveckla flera av de förmågor som anges i ämnesplanerna för respektive kurs. Utbildningsanordnarna bör även underlätta för eleverna att få kontakt med andra elever som studerar samma kurs, som ett led i att öka det gemensamma lärandet.

Sporadisk kommunikation mellan lärare och elev

Granskningen visar att kommunikationen mellan lärare och elev är ytterst sporadisk, med undantag från den del av kommunikationen som innebär rättning av inlämningsuppgifter.

Forskning visar att kontinuerlig kommunikation och snabb, formativ återkoppling är faktorer som underlättar studierna för eleven vid distansundervisning.³⁶ En rektor uttrycker det i en intervju med att *"En framgångsfaktor i distansutbildning är att bli sedd och bekräftad fastän man inte är här."*

Erfarenheter från andra länder visar att distansundervisning fungerar som bäst om man har en blandning av synkron kommunikation, det vill säga att kommunikationen sker i realtid mellan lärare och elev, och asynkron kommunikation, det vill säga då kommunikation inte sker i realtid.³⁷

Granskningen visar att kommunikationen mellan lärare och elev är ytterst sporadisk och till mycket stor del består av envägskommunikation som inte sker i realtid. Den sker oftast via mail, ibland via telefon eller video. Kommunikationen sker nästan enbart på elevens initiativ, när eleven exempelvis ställer en fråga till läraren. Hos vissa av de enskilda utbildningsanordnarna

---

³⁵ Se bl.a. Fredricksen m.fl (2000), Hiltz mfl (2000)

³⁶ Flottemesch (2000), Rekkedal m.fl. (2004)

³⁷ Regeringens proposition 2014/15:44

i granskningen kan en lärare som undervisar på distans ha upp emot 200-300 elever samtidigt i en kurs. Att upprätthålla en kontinuerlig kommunikation med var och en av dessa elever blir då en mycket svår utmaning. Med så många elever i en kurs borde det i stället finnas stora möjligheter för att skapa interaktion och gemensamt lärande mellan elever.

Flera elever i granskningen önskar en mer frekvent och aktiv kommunikation som även läraren initierar. En elev uttrycker det i intervju som att *"Det hade varit bra med mer lärarkontakt på lärarens initiativ, så att det skapas en relation mellan elev och lärare, så att eleven vågar höra av sig. Tekniska grejer är bra, men det behövs stöd på andra sätt. Hade man en mer kontinuerlig kommunikation med läraren kanske läraren är mer lyhörd om vad eleven behöver hjälp med."*

Ett tillfälle då lärare oftast initierar kontakt med eleven är när eleven inte varit aktiv på lärplattformen inom en viss period, vanligtvis cirka två veckor. Många lärare har krav på sig att då ta kontakt med eleven. Detta för att kontrollera om eleven riskerar att eller redan har avbrutit kursen.³⁸ Flera lärare uppger att det då ofta är för sent att få eleven att fortsätta kursen. En lärare uttrycker i intervju att *"De flesta elever jag haft, de märker man inte av så mycket. De ser man bara i systemet när man rättar prov. Det är ju bara när det blir problem som vi tar kontakt."*

En del av den kontinuerliga kommunikationen består av återkoppling och rättning av inlämningsuppgifter. Granskningen visar att rättning av inlämningsuppgifter sker relativt snabbt. Det är dock inte alltid rättningarna är av formativ karaktär som för eleven vidare i sin kunskapsutveckling. En elev skriver i elevenkäten att *"Lärarna gav sällan någon feedback alls på inlämnade uppgifter så man vet inte vad det var som gjorde att man fick ett visst betyg på den delen och då visste man fortfarande inte vad som förväntades i resten av kursen. Frågade man, gav de bara det svar som står i ämnesplanen men det gav ju ingen klarhet i det jag precis gjort."*

Särskilt angelägen är den snabba rättningen av inlämningsuppgifter då eleven läser en kurs på heltid. Att exempelvis vänta på rättning av en inlämningsuppgift i fem dagar under en kurs på 100 poäng som pågår i fem veckor, innebär att 20 procent av utbildningstiden redan passerat. Sådana förseningar kan då även få ekonomiska konsekvenser för eleven i form av uteblivet studiestöd.

En övervägande majoritet av eleverna i granskningen upplever ändå att lärarens rättning av inlämningsuppgifter skett i rimlig tid och motiverat dem att fortsätta kursen. En elev uttrycker exempelvis i intervju att *"Jag har fått mycket mer personlig feedback online (på distanskursen) än vad jag fick i gymnasiet."*

Granskningen visar att den kommunikation som sker i huvudsak innebär skriftlig envägs kommunikation, som inte sker i realtid. Eftersom kommunikationen även är sporadisk är det svårt för lärare och elev att bygga en relation som bidrar till en lärmiljö som underlättar för elevens studier.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att kommunikationen mellan lärare och elev behöver bli mer frekvent och i större utsträckning initieras av läraren. Den del av

---

³⁸ Enligt förordning (2011:1108) om vuxenutbildning 6 kap 18 § ska eleven anses ha avbrutit utbildningen frivilligt om eleven efter att ha påbörjat utbildningen uteblivit från den under mer än tre veckor i följd, utan att detta har berott på sjukdom eller beviljad ledighet. Rektorn får besluta om undantag, om det finns synnerliga skäl.

kommunikationen som innebär någon form av återkoppling ska vara formativ så att den för eleven framåt i kunskapsutvecklingen. Oavsett undervisningsform behöver elever tillgängligheten och stödet från en lärare. Att initiera kontakt med eleven först när eleven riskerar att bli avstängd från kursen, bedömer Skolinspektionen inte är tillräckligt.³⁹

2.3 | Vem ansvarar för distansutbildningen?

Lågt ställda krav i entreprenadavtal

Granskningen visar att huvudmännen inte ställer tillräckligt tydliga och höga krav utifrån elevernas behov och distansutbildningens specifika förutsättningar, när de sluter avtal om utbildning på entreprenad.

Utbildning inom kommunal vuxenutbildning överlämnas ofta på entreprenad, dels för att kunna erbjuda ett bredare kursutbud och en mer flexibel antagning, dels för att det ofta är billigare än att driva den i egen regi.

Kartläggningen visar att av de 18 granskade kommunerna är det en tredjedel som anordnar all sin distansutbildning genom entreprenadavtal med enskilda utbildningsanordnare och som därmed inte genomför någon distansutbildning i egen regi. Övriga kommuner erbjuder någon eller flera distanskurser i egen regi. Hur många enskilda utbildningsanordnare kommunerna använder sig av skiljer sig också åt. Samtliga kommuner utom två har entreprenadavtal med en till tre utbildningsanordnare. De två övriga kommunerna har använt sig av tjänstekoncession⁴⁰, vilket har gjort att de har avtal med ett drygt 20-tal utbildningsanordnare. Flera kommuner har också samverkan med andra kommuner, vilket innebär att elever kan läsa en distansutbildning i en annan kommun.

Granskningen visar att huvudmännens allmänt hållna avtal gentemot enskilda utbildningsanordnare sällan ställer så specifika krav på distansutbildningen att huvudmannen kan säkerställa att författningens krav på exempelvis individualisering och anpassning uppfylls. Krav ställs heller inte utifrån distansundervisningens specifika förutsättningar så som hur exempelvis elevernas förmågor ska utvecklas på distans. De ofta allmänt hållna avtalen, gör det svårare för huvudmännen att bland annat följa upp utbildningens kvalitet hos den enskilda utbildningsanordnaren. I vissa fall har huvudmannens representanter inte kännedom om när avtalet upprättades eller vilka krav som ställts. I granskningen förekommer även vissa fall där avtal sluts vid en så kallad upphandlingsenhet, utan att exempelvis rektor med pedagogisk kompetens och förståelse av utbildningsformen involveras. De vanligast förekommande krav som huvudmännen i granskningen ställt i avtal, är hur flexibel antagningen ska vara och att eleven ska kunna välja studietakt.

Flera elever i granskningen uttrycker att de slussas runt och att ingen vill ta ansvar för att hjälpa dem om de stöter på praktiska problem med utbild-

---

³⁹ Se även 1 kap. 4 § 2st, 3 kap. 3, 5a §§ skollagen (2010:800), Förordning (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen 2.1 Kunskaper, Skolverket (2015)

⁴⁰ Tjänstekoncession kan ses som ett alternativ till offentlig upphandling av en tjänst. Det innebär att ersättningen för tjänsterna helt eller delvis utgörs av rätt att utnyttja tjänsten. Eleverna får i det här fallet välja bland en rad enskilda utbildningsanordnare, medan de enskilda utbildningsanordnarna inte är garanterade några elever. Huvudmannen betalar då enbart för de utbildningsplatser som eleverna nyttjar. Därmed ansvarar tjänsteutövare (de enskilda utbildningsanordnarna) för affärsriskerna i anknäytning till tjänsten.

ningen. Den enskilda utbildningsanordnaren hänvisar till kommunen medan kommunen hänvisar tillbaka till utbildningsanordnaren. Den bristande kännedomen om vad som är avtalat och om utbildningsanordnaren som genomför utbildningen gör att huvudmännen inte kan säkerställa att eleverna ges en utbildning av god kvalitet.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att kommunerna behöver ställa betydligt högre och tydligare krav på den distansutbildning som utförs på entreprenad samt följa upp att kraven efterlevs. Detta gäller utbildningens innehåll och utformning samt även uppföljning, bedömning och eventuell överlämnad rätt till betygssättning. Vidare behöver kommunerna säkerställa att stöd och handledning är tillgänglig, utifrån elevernas behov och att lärarna har den kompetens de behöver för att undervisa på distans. Skolinspektionen vill understryka att det enligt skolförfattningarna, är det kommunen som ansvarar för utbildningens kvalitet, oavsett om utbildningen bedrivs i egen regi eller hos enskild utbildningsanordnare.

Bristande uppföljning

Granskningen visar att huvudmännen brister i sin uppföljning av distansutbildningen, både vad gäller uppföljningen av utbildning i egen regi och den distansutbildning som bedrivs genom entreprenadavtal.

Uppföljning av utbildningen är ett verktyg för huvudman och rektor att kunna fördela resurser, ge lärare förutsättningar i arbetet med stödinsatser och i förlängningen att främja elevers lärande.

Ett fåtal av kommunerna i granskningen har en uppföljning som håller en hög kvalitet av den utbildning som bedrivs på entreprenad.⁴¹ Det förekommer också kommuner i granskningen som i stort sett inte alls har någon kontinuerlig kontakt med de enskilda utbildningsanordnarna eller följer upp utbildningen. Kommunernas bristande uppföljning av vuxenutbildningen är något Skolinspektionen även visat på i tidigare granskning.⁴²

Den uppföljning av vuxenutbildningen som faktiskt görs är sällan uppdelad i distans- och skolförlagd utbildning. Det gör att huvudmannen inte har information om hur eleverna upplever de olika utbildningsformerna och hur resultaten skiljer sig åt. Detta försvårar arbetet med att analysera och identifiera utvecklingsområden inom utbildningsformen. Alltför ofta saknas också en analys av den uppföljning som görs.

Linköpings kommun har en uppföljning som enligt Skolinspektionens bedömning fungerar väl. Huvudmannen har en mycket nära kontakt med enskilda utbildningsanordnare. Rektorn träffar regelbundet lärare och annan personal hos de enskilda utbildningsanordnarna för att diskutera frågor om kvalitetsaspekter i verksamheten såväl som bedömning av elevarbeten och individuellt upplagda studier. Även företrädare för den politiska ledningen och förvaltningsledningen gör besök hos de enskilda utbildningsanordnarna för att föra dialog om verksamheten och försäkra sig om att den håller en god kvalitet.

---

41 Linköpings kommun, Sundbybergs kommun, Upplands Väsby kommun samt Uppsala kommun

42 Skolinspektionen (2009)

Uppföljningen av avbrott varierar också mellan kommunerna.⁴³ En del kommuner följer inte systematiskt upp avbrotten. Kommuner som följer upp avbrotten kan många gånger ha svårt att få kontakt med elever som avbrutit utbildningen och därför får kommunen inte kännedom om alla orsaker till avbrott. Kända orsaker till avbrotten varierar mellan allt ifrån att eleven fått en anställning, antagits till högre studier, fått ändrade familjeförhållanden till att eleven upplever studierna som för svåra eller att eleven inte erbjudits tillräckligt med stöd.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att kommunernas uppföljning, både av utbildning i egen regi och utbildning som bedrivs av enskilda utbildningsanordnare, i många fall är mycket bristfällig och behöver utvecklas. Kommunerna behöver skaffa sig en ökad kännedom om enskilda utbildningsanordnarens verksamhet och följa upp att den håller hög kvalitet och möjliggör för eleverna att nå sina mål.

Bristande kompetensutveckling utifrån distans-utbildningens specifika förutsättningar

Granskningen visar att lärarna endast i enstaka fall erbjudits kompetensutveckling utifrån distansutbildningens specifika förutsättningar.

Enligt skollagen och läroplanen för vuxenutbildningen har såväl huvudman som rektor ett särskilt ansvar för att lärare, studie- och yrkesvägledare och annan personal får möjligheter till den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter.⁴⁴

Med några få undantag visar granskningen att lärarna som undervisar på distans inte erbjudits någon kompetensutveckling utifrån distansutbildningens specifika förutsättningar. Av de lärare som uppger att de erbjudits kompetensutveckling framgår att det i de flesta fall endast har inneburit att de fått lära sig hur lärplattformen fungerar.

Kunskap om IKT (informations- och kommunikationsteknik) är en av förutsättningarna för att kunna undervisa på distans. Men lika viktigt är att ha kunskap om distanspedagogik och vilka möjligheter och begränsningar distansutbildningen innebär. Granskningen visar att de lärare som har mer kunskap om IKT är generellt mer positiva till distansutbildning än de som inte känner sig lika trygga med sin IKT-kompetens. De flesta lärare uttrycker dock att de skulle behöva mer kunskap om både distanspedagogik och IT.

Den bristande IT-kompetensen bland lärare i Sverige är något som Digitaliseringskommissionen⁴⁵ lyfter upp. Trots att Sverige har högst datortäthet i världen, ligger Sverige på medelnivå jämfört andra länder inom EU i hur man

43 Avbrotten från distanskurser är generellt sett något högre än från skolförlagda kurser. Enligt Skolverkets statistik var det i riket 20 procent som avbröt en ej schemalagd kurs på vuxenutbildningens gymnasiala nivå 2013. Det kan jämföras med 17 procent som avbryter motsvarande skolförlagda kurs. Spridningen i andelen avbrott, i kommunerna som deltagit i granskningen, är stor, ca 3-42 procent. Statistiken är dock inte helt tillförlitlig. Se mer i avsnitt "Bristande kompetensutveckling utifrån distansutbildningens specifika förutsättningar".

44 2 kap. § 34 Skollagen (2010:800), Förordning (SKOLF5 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen 2.4 Rektorns ansvar

45 Digitaliseringskommissionen har av regeringen fått i uppdrag att verka för att det it-politiska målet i den digitala agendan uppnås och att regeringens ambitioner inom området fullföljs. Digitaliseringskommissionen är en tillfällig myndighet med självständigt uppdrag fram till den 31 december 2015 att arbeta för att det it-politiska målet blir verklighet.

använder IT i skolan.⁴⁶ En relativt nytexaminerad lärare lyfter problematiken och uttrycker att *"De tar inte upp något om distansundervisning på lärarutbildningen, så jag var helt nollställd inför det när jag började arbeta här."*

Den bristande kunskapen om distanspedagogik får konsekvenser för eleverna. Exempel på det är att stöd och anpassningar framför allt ges på dagtid vardagar, att kommunikationen mellan lärare och elev ofta är ytterst sporadisk, samt att det gemensamma lärandet i stort sett är obefintligt. En lärare uttrycker i intervju att *"Vi är ju bara vanliga lärare, och så har vi fått det här (distans) också, men vi har inte fått någon kompetensutveckling och ingen tid för att utveckla kursen."*

De flesta huvudmännen i granskningen ser det inte heller som sitt ansvar att följa upp att lärare hos enskilda utbildningsanordnare som kommunen slutit entreprenadavtal med, får den kompetensutveckling som behövs. Huvudmännen ställer inte krav om det vid ingående av entreprenadavtal och har ingen vetskap om dessa lärares kompetens inom distanspedagogik. Detta trots att huvudmannen enligt skollagen har ansvaret för utbildningen.⁴⁷ Det finns dock undantag som visar på framgångsrika sätt att utveckla undervisningens kvalitet. En av lärarna som undervisar i Borgholms kommun, ingår i ett följeforskningsprojekt och nätverk mellan Kalmarsunds Gymnasieförbunds skolor och Linnéuniversitetet. I nätverket, där även ett par IKT-pedagoger ingår, arbetar man med att utveckla undervisningens kvalitet bland annat inom teknikutveckling och IT. Genom kollegialt lärande och samverkan har man spridit kunskaperna från projektet till andra ämnen på vuxenutbildningen i kommunen. Det har bland annat lett till att man i vissa kurser lyckats skapa interaktion mellan eleverna och därigenom ett fungerande gemensamt lärande.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna ska ges den kompetensutveckling de behöver för att kunna genomföra en distansundervisning av hög kvalitet. Tekniken kommer ständigt fortsätta att förändras och utvecklas. Läraren behöver därför hålla sig à jour med teknikutvecklingen och kontinuerligt förändra distansundervisningen utifrån den. För att detta ska vara möjligt, är det nödvändigt att erbjuda lärarna kompetensutveckling och uppmuntra till kollegialt lärande om hur tekniken på bästa sätt kan stödja de pedagogiska ämnesspecifika metoderna. För att rektorer ska kunna driva utvecklingen genom sitt pedagogiska ledarskap och för att studie- och yrkesvägledare ska kunna ge eleverna rätt stöd och vägledning i distansstudierna, behöver även de kompetensutveckling inom området. Slutligen behöver huvudmännen ställa krav på lärares kompetensutveckling när de sluter avtal om distansutbildning på entreprenad.

---

46 SOU 2014:13

47 2 kap. 8 §, 23 kap. 1-2 §§ skollagen (2010:800)

”Ej schemalagd undervisning” som uppföljningsmått

Granskningen visar att den nationella statistiken om distansutbildning vid kommunal vuxenutbildning inte är tillförlitlig, delvis eftersom det inte finns en vedertagen begreppsdefinition om vad distansutbildning innebär.

Skolverket samlar årligen in statistik från landets kommuner om den kommunala vuxenutbildningen. För statistik om distansundervisning använder sig Skolverket av begreppet ”ej schemalagd undervisning”, som innebär undervisning som ej schemalagts, som dag- eller kvällskurs. Huvudmännen tolkar dock ”ej schemalagd undervisning” olika, vilket gör att statistiken som rapporteras till Skolverket inte är tillförlitlig. Vissa kommuner i granskningen rapporterar den undervisning de benämner som flexstudier eller närdistans som ej schemalagd undervisning, medan andra inte gör det, utan endast rapporterar in de kurser som bedrivs helt på distans. Det gör att mycket av den undervisning som till största delen de facto sker på distans registreras i statistiken som skolförlagd undervisning. Det är därför vanskligt att göra jämförelser mellan kommunerna gällande distansundervisning. Vidare finns det en osäkerhet bland kommunerna om när en elev kan definieras ha avbrutit utbildningen.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att det finns behov av en vedertagen begreppsdefinition om vad distansutbildning innebär, för att kunna mäta resultat av utbildningarna och skapa utgångspunkter för ett förändringsarbete i syfte att höja kvaliteten på utbildningen. Nationellt aggregerad statistik ger beslutsfattare signaler om vilka insatser som behöver vidtas för ytterligare utveckling. Detta förutsätter tillförlitlig statistik. Vanligt är att man inom forskning använder begreppet ”nätbaserad utbildning” för att inkludera så många utbildningsformer som möjligt, däribland ren distansutbildning. För uppföljning av statistik krävs dock fler mer avgränsade kategorier för att få kunskap om vilken slags nätbaserad utbildning som kommunerna bedriver som verkar mer framgångsrikt.

3 | Avslutande diskussion

Livslångt lärande är en viktig del i det ständigt förändrande kunskaps- och informationssamhället. Genom vuxenutbildningen har vuxna möjligheter att studera för att kunna möta förändringarna i samhället.

Den digitala kompetensen tillsammans med ett livslångt lärande är nödvändig för ett aktivt samhällsdeltagande. Efterfrågan på distansutbildning ökar för varje år⁴⁸ och den är en viktig utbildningsform inom vuxenutbildningen. Distansutbildningen möjliggör för ännu fler vuxna att studera.

Kvalitetsgranskningen av distansutbildning inom den kommunala vuxenutbildningen visar att det finns stora utvecklingsbehov inom utbildningsformen.

3.1 | Distansutbildning – en utbildningsform för vissa?

De som väljer att studera på distans, väljer inte det för att de anser sig vara särskilt lämpade som elever för studieförmen. Gemensamt för de allra flesta eleverna är att de väljer distansutbildning för att de av olika skäl behöver vara mindre beroende av tid och rum i sitt lärande. Att planera och genomföra utbildning som är mer eller mindre oberoende av tid och rum är en utmaning för lärare, rektorer och huvudmän. Men att studera på distans ska inte för den enskilda eleven behöva innebära en kompromiss med kvaliteten på utbildningen och undervisningen. Oavsett om utbildningen bedrivs skolförlagt

---

48 Skolverket (2013b). År 2013 studerar 18 procent av kursdeltagarna utan schemalagd undervisning, jämfört med 12 procent fem år tidigare.

eller på distans har huvudmannen fortfarande ansvaret att anpassa utbildningen utifrån elevernas olika behov och förutsättningar.

Granskningen visar dock att många huvudmän, rektorer, lärare, och studie- och yrkesvägledare har en syn på distansutbildning som det sämre alternativet till skolförlagd utbildning och att det bara är elever med vissa egenskaper som klarar av att studera på distans. Kanske är det så att distansutbildningen lämpar sig bättre för vissa elever, utifrån hur utbildning faktiskt är utformad hos många utbildningsanordnare idag? Men om så är fallet, är det nödvändigt att dagens distansutbildning utvecklas. Fokus måste flyttas från elevens otillräcklighet att passa in i nuvarande form av distansutbildning till vilka faktorer i undervisningen, vad gäller exempelvis arbetssätt, kommunikation och stöd, som påverkar elevens förutsättningar att utvecklas mot målen. Om kommunerna inte kan se möjligheterna med studieformen, kan inte heller idéer och visioner om utvecklingen av den komma till stånd.

I granskningen har Skolinspektionen mött ett fåtal lärare och rektorer som har en annan syn på distansutbildning än den som dominerat i granskningen. Tyvärr har de varit få till antalet och ofta antagit rollerna som eldsjälar i organisationen. En utveckling av distansutbildningen som är avhängig enskilda lärares engagemang och kunskap, är i längden inte ett hållbart system för förändring mot ökad kvalitet. Huvudmännen behöver ta ett betydligt större ansvar för att anpassa distansutbildningen till dagens heterogena elevgrupp. En distansutbildning som inte utvecklas kan leda till såväl personliga misslyckande för den enskilda individen som samhällsekonomiska misslyckande då dessa elevers inneboende kapacitet till utveckling inte tas tillvara.

3.2 | Från brev till mail – en utbildning av standardiserad karaktär

Korrespondenskurserna⁴⁹ under 1960-talet innebar ofta skriftliga studiehandledningar som lotsade eleven genom kurslitteraturen och inlämningsuppgifter som skickades in för kontroll och godkännande. Eleven arbetade ensam och kommunicerade med läraren antingen via telefon eller via brev. I granskningen har Skolinspektionen i en del fall sett en distansutbildning som fått myndigheten att reflektera över att inte mycket har förändrats. Den stora skillnaden mellan 1960-talets korrespondenskurser och dagens distanskurser är att breven blivit elektroniska, men kurserna är fortfarande i vissa avseenden standardiserade med en karaktär av näst intill löpande band. Det må vara en förenklad bild, men den kan också ses utifrån att man skulle kunna göra så mycket mer utifrån dagens forskning om distanspedagogik och teknik, än vad man faktiskt gör.

Innehållet i nya medier är i det inledande skedet detsamma som i gamla medier. Det som visades på de första biograferna var filmad teater och när internet blev tillgängligt för allmänheten användes det framförallt för att skicka mail. Samma tendens kan man se i utbildning på distans via internet, där läsanvisningar, kunskapskrav och annan skriftlig dokumentation läggs ut på en lärplattform, där man tidigare distribuerade informationen via brev i pappersform.⁵⁰ När skolförlagd utbildning överförs till utbildning på nätet är det risk för att graden av informationsöverföring och reproduktion i lärandet

---

⁴⁹ Se förklaring i bilaga 2 Begreppsdefinitioner

⁵⁰ McLuhan (1995)

ökar, på bekostnad av ett lärande som förståelse och kunskapsbildning. Det beror på att tekniska funktioner för informationsspridning är lättare att prioritera framför funktioner som underlättar kommunikation och samarbete. Exempel på det är när föreläsningar spelas in och tillhandahålls utan att eleverna har möjlighet att aktivt diskutera eller ställa frågor.⁵¹

I granskningen har Skolinspektionen mött många lärare och rektorer som menar att *"bara eleven kommer till skolan (vardagar, dagtid), så kommer det gå mycket bättre för dem"*. Det verkar råda en uppfattning om att ett fysiskt möte innebär ett bättre lärande än lärande på distans. Och kanske är det så, utifrån den distansundervisning som erbjuds idag. Även om den kroppsliga närvarons betydelser för den pedagogiska interaktionen är tämligen utforskad⁵², ska inte det fysiska mötet underskattas. Men när det skapar begränsningar för eleven behöver man utveckla alternativa lösningar bortom det traditionella lärandet. I distansutbildningen är det särskilt viktigt att bli sedd och bekräftad just på grund av avsaknaden av det fysiska mötet. Därför är det av stor vikt att eleverna får den handledning och kontinuerliga kommunikation de behöver, så att de vet att de är på rätt väg. Utan det stödet, får de svårare att utvärdera sitt lärande och sin progression och förstå undervisningsmaterialet.⁵³

Flexibilitet, som är så central i vuxenutbildningen, inbegriper även olika sätt att lära.⁵⁴ För att kunna erbjuda en distansutbildning av hög kvalitet borde olika sätt att lära påverka undervisningens utformning. Elever skulle gynnas av att arbetsätten varieras, att stödet är tillgängligt för dem och att kommunikationen mellan lärare och elev sker kontinuerligt. Det förutsätter dels kompetensutveckling som låter lärarna använda den pedagogiska och didaktiska kunskapen, men det förutsätter också mer tid för lärarna att vara tillgängliga för eleverna. Huvudmännen behöver ta ett större ansvar och ge lärarna förutsättningarna för att erbjuda en distansutbildning av god kvalitet.

3.3 | Ska det vara så svårt att interagera?

Det kan i den här granskningen konstateras att gemensamt lärande och interaktion mellan eleverna är mycket ovanligt vid den kommunala vuxenutbildningen på gymnasial nivå. Många lärare i granskningen uttrycker en önskan om att skapa ett gemensamt lärande, men menar att utmaningar så som korta kurser, olika kursstarter, en begränsning av flexibiliteten och elevernas ovilja att interagera, gör det svårt.

Interaktion mellan elever uppstår inte med automatik genom de webbaserade diskussionsforumen bara för att verktyget finns tillgängligt. Om en webbaserad diskussion ska bli effektiv måste diskussionen, precis som alla lärandeaktiviteter, ha en stark koppling till lärandemål och kursens syfte.⁵⁵ Stödet från en tillgänglig lärare är avgörande för att interaktionen mellan eleverna ska fungera på ett bra sätt och bidra till ett djupare lärande och lärgemenskap.⁵⁶

---

51 Beetham & Sharpe (2007), Lee & McLoughlin (2010)

52 Dahlin (2000)

53 Lee & McLoughlin (2010)

54 Förordning (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen. 1. Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund

55 Jonassen m.fl. (1999)

56 Se bl.a. Garrison m.fl. (2005), Yang & Tang (2003), Shea m.fl. (2006)

Forskning visar vidare att ett framgångsrikt sätt att fördjupa sina kunskaper är genom asymmetriskt samarbete, det vill säga att lära ut och organisera sin kunskap så att eleven kan göra den begriplig för andra.⁵⁷ Med andra ord skulle eleverna kunna fördjupa sitt lärande genom interaktion, även om de befinner sig på olika nivåer i en kurs. Ett litet elevunderlag behöver inte heller vara ett större problem. Interaktion kräver väl inte nödvändigtvis mer än två elever?

Att se flexibiliteten och oberoendet av tid och rum som en motsats till interaktion och gemensamt lärande är en starkt förankrad bild i den distansutbildning Skolinspektionen granskat. Det är också ett motsatsförhållande som forskare menar går att överbrygga med dagens teknik, genom att integrera flexibilitet och interaktion mellan eleverna. Men för att det ska kunna ske måste kommunerna våga ompröva sin kunskapssyn och pedagogik. Samhället befinner sig i det tidiga stadiet av en utbildningsrevolution tack vare kommunikationsteknologin och internet.⁵⁸ Det är något kommunerna borde ta vara på.

3.4 | Att ta sitt ansvar eller upprätthålla en acceptabel lägstanivå

Granskningen visar att distansutbildning i flera av kommunerna inte är en prioriterad verksamhet. Man försöker upprätthålla en acceptabel lägstanivå, trots att det finns utvecklingspotential. Det konstateras även i "GRUV-utredningen" (utredningen behandlar endast vuxenutbildning på grundläggande nivå), där man menar att den acceptabla lägstanivån kan bero på att många inslag i lagstiftningen kring kommunal vuxenutbildning inte är tvingande och att det heller inte ställs några exakta krav på utformningen av verksamheten.⁵⁹

Att huvudmannen enbart upprätthåller en acceptabel lägstanivå drabbar i slutändan eleverna. Den många gånger bristande kännedomen om den distansutbildning som bedrivs på entreprenad och vilka krav som ställts i avtal med utbildningsanordnaren, gör det mycket svårt för huvudmännen att följa upp att eleverna får den utbildning de har rätt till. Det visar också på att huvudmännen inte inser sitt, enligt lagen, fulla ansvar för denna utbildning och dessa elever.

Upprätthållandet av den acceptabla lägstanivån kan också bero på bristande kunskap på huvudmannanivå om vad distansutbildning av god kvalitet kräver, i kombination med en syn på distansutbildningen som "ett nödvändigt ont" och "komplement till den skolförlagda undervisningen".

Frågan är om frånvaron av lärares stöd och kommunikation med eleverna enbart handlar om tekniska eller pedagogiska begränsningar? Kanske har det snarare sin förklaring i ekonomiska begränsningar och en acceptans för att det är tillräckligt med en lägstanivå. En tillgänglig lärare är en dyrare lärare. En av Skolverkets rapporter⁶⁰ gällande måluppfyllelse i matematik A och B på den kommunala vuxenutbildningen bekräftar att ett stort hinder för att individualisera undervisningen i stor utsträckning är bristen på ekonomiska resurser. Resurstilldelningen är en ständig utmaning för huvudmännen men målen och ansvaret för vuxenutbildningen kvarstår.

---

57 Jacobsson (2001)

58 Garrison (2011)

59 SOU 2013:20

60 Skolverket (2012c)

4 | Syfte och frågeställningar

Utifrån regeringsuppdrag⁶¹ har Skolinspektionen dels kartlagt hur distansutbildningen organiseras och hur den genomförs, dels granskat om huvudmannen ger eleverna tillräckliga förutsättningar för att uppnå kunskapskraven.

Underlaget från kvalitetsgranskningen ligger till grund för de enskilda huvudmannabesluten och för redovisning av regeringsuppdrag samt den här övergripande rapporten.

Kvalitetsgranskningen utgår från följande frågeställningar:

1. Hur organiserar huvudmännen distansutbildningen?
2. Vilka arbetssätt och arbetsformer används i distansundervisningen?
3. Planeras och genomförs undervisningen utifrån elevernas behov och förutsättningar?
4. Fungerar den kontinuerliga kommunikationen och interaktionen mellan lärare och elev, så som exempelvis återkoppling och stöd, på ett för eleven tillfredsställande sätt?

---

⁶¹ Regeringen har i regleringsbrev för budgetåret 2014 avseende Statens skolinspektion, givit Skolinspektionen i uppdrag att granska kvaliteten på distansutbildning inom kommunal vuxenutbildning.

5 | Metod och genomförande

Skolinspektionen har granskat distansutbildningen vid kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå i 18 slumpvis utvalda kommuner. Granskningen genomfördes under perioden september till december 2014 och bygger på en kvalitativ metod.

Intervjuguiden, elevenkäten och val av dokument att granska har utarbetats med utgångspunkt i forskning, Skolinspektionens tidigare kvalitetsgranskningar, skollagen samt läroplan för vuxenutbildningen.

Underlaget till granskningen har samlats in genom att 75 slumpmässigt utvalda elever har intervjuats via telefon. I varje kommun har tre kurser varit underlag för granskningen, Matematik 1a-c, Engelska 6 samt Medicin 1.⁶² Dessa kurser har nationellt sett högst andel elever vid den kommunala vuxenutbildningen på gymnasial nivå.⁶³ På plats i kommunerna har 38 lärare, 32 studie- och yrkesvägledare, 27 rektorer samt 18 representanter för huvudmännen intervjuats. Lärare anställda vid enskilda utbildningsanordnare har i regel intervjuats via video. Sammantaget har 41 lärare anställda av enskilda utbildningsanordnare intervjuats. Samtliga intervjuer har skett utifrån projektgemensamma intervjuguiden.

Förutom elevintervjuer har även en elevenkät skickats ut till de elever som varit registrerade som elever i de kurser som granskats hos de utvalda huvudmännen. Svarsfrekvensen har varit låg. Sammantaget besvarades elevenkäten av 362 elever, vilket motsvarar cirka 23 procent av urvalet. Några enstaka respondenter meddelade aktivt att de inte ville medverka i enkätundersökningen. Det stora svarsbortfallet medför att resultaten bör tolkas med

---

62 Om någon av nämnda kurser inte erbjudits i kommunen, har en annan kurs valts.

63 Ej uppdelat på skolförlagd och distansundervisning.

viss försiktighet. Inom de områden där tidigare studier finns, stämmer dock svaren överens med dessa.

Granskningen bygger också på studier av den dokumentation från kommunerna som rör distansutbildningen, så som avtal med enskilda utbildningsanordnare, systematiskt kvalitetsarbete, pedagogisk planering med mera.

Varje verksamhetsbesök resulterade i ett skolbeslut och en rapport. Högst tre utvecklingsområden presenterades i varje rapport och det fanns även möjlighet att lyfta fram väl fungerande inslag. De 18 verksamhetsrapporterna med bakomliggande sammanställningar av intervjuer, enkätresultat och dokument har utgjort empiri för den här övergripande rapporten, i vilken resultaten av granskningen presenteras. Iakttagelserna och slutsatserna avser inte att ge en nationell bild av förhållandena. De väl fungerande inslagen i några av kommuner, som lyfts upp i rapporten, är en ögonblicksbild vid tillfället för granskningen. Skolinspektionen kan därför inte garantera att förhållandena är desamma vid annat tillfälle eller användbara och väl fungerande i en annan kommun.

6 | Referenser

Beetham, H. & Sharpe, R. (Eds.) (2007).	Rethinking Pedagogy for a Digital Age. Designing and delivering e-learning. London: Routledge.
Dafgård, L. (2001).	Flexibel utbildning på distans. Malmö: Gleerups förlag.
Dahlin, B. (2000).	Om IKT-baserad distansutbildning och "flexibelt lärande"- en forskningsöversikt (2000:20). Karlstad: Karlstad University Studies.
Flottemesch, K. (2000).	Building effective interaction in distance education: A review of the literature. Educational Technology, 40(3), 46-51.
Fredricksen, E., Picket, A., Shea, P., Pelz, W. & Swan, K. (2000).	Student satisfaction and perceived learning with on-line courses: Principles and examples from the SUNY learning network. Journal of Asynchronous Learning Networks, vol 4, nr 2, s. 7-41
Förordning (SKOLFS 2012:101)	om läroplan för vuxenutbildningen
Förordning (2011:1108)	om vuxenutbildning
Garrison, D.R & Archer, W. (2000).	A transactional perspective on teaching and learning: A framework for adult and higher education. Oxford, UK: Pergamon.
Garrison, D.R. (2011).	E-learning in the 21st Century – A Framework for Research and Practice. (2nd ed.). London: Routledge/Taylor and Francis.
Garrison, D.R. & Cleveland-Innes, M. (2005).	Facilitating cognitive presence in online learning: Interaction is not enough. The American Journal of Distance Education, 19(3), 133-148.
Godwin, S. J., Thorpe, M. S., Richardson, J. T. E. (2008).	The impact of computer-mediated interaction on distance learning. British Journal of Educational Technology. 39 (1) 52-70.
Hiltz, S. R., Coppola, N., Rotter, N., Turoff, M., & Benbunan-Fich, R. (2000).	Measuring the importance of collaborative learning for the effectiveness of ALN: A multi-measure, multi-method approach. ALN Journal, 5, (2)
Hrastinski, S. (2009).	Nätbaserad utbildning. En introduktion. Lund: Studentlitteratur.

Jakobsson, A. (2001).	Elevers interaktiva lärande vid problemlösning i grupp. En processtudie. Lärarhögskolan i Malmö, Malmö.
Jonassen, D., Peck, K., & Wilson, B. (1999).	Learning With Technology: A Constructivist Perspective. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
Larsson, Göran (2004).	Från klassrum till cyberspace. Lund: Studentlitteratur.
Laurillard, D. (2002).	Re-thinking university teaching : A framework for the effective use of educational technology. London: Routledge Falmer
Lee, M. J. W., & McLoughlin, C. (2010).	Beyond distance and time constraints: Applying social networking tools and Web 2.0 approaches in distance education. I Veletsianos, G. (red.) Emerging technologies in distance education (pp. 61–87). Edmonton, Canada: Athabasca University Press.
Levy (2003).	Six factors to consider when planning online learning programs in higher education. The Online Journal of Distance Learning Administration. Volume VI, Number I, Spring 2003. State University of West Georgia, Distance Education Center.
McLuhan, M. (1995).	Understanding media: The extensions of man. Cambridge, MA: MIT Press.
Moore, M.G. & Kearsley, G. (2005).	Distance education. A systems view. Belmont, CA: Wadsworth
Northrup (2001).	A framework for designing interactivity into web-based instruction. I Taylor-Halverson (red.) Distance Education. Innovations and New Learning. Cambria Press.
Rekkedal, T. (1985).	Introducing the Personal Tutor/Counsellor in the System of Distance Education. Project Report. Oslo:NKI.
Rekkedal, T. (1983).	The written assignments in correspondence education. Effects of reducing turn-around time. An experimental study. Australia: Distance Education, Vol.4:2, 231-252.
Rekkedal, T., & Qvist-Eriksen, S. (2004).	Student support services in e-learning: An evaluation study of students' needs and satisfaction. European Journal of Open, Distance and E-Learning no. 2:2004.
Rekkedal, T, Qvist-Eriksen, S. (2011).	Support Services in E-Learning – an Evaluation Study of Students' Needs and Satisfaction. www.eurodl.org
Regeringens proposition 2014/15:44.	Möjligheter till fjärrundervisning.
Riksdagen (2010:800).	Skollagen.
Shea, P., Sau LI, C. & Pickett, A. (2006).	A Study of Teaching Precense and Student Sense of Learning Community in Fully Online and Web-Enhanced College Courses. Internet and Higher Education 9, 175-190.
Skolinspektionen (2009).	Ingen aning utan uppföljning – hur 20 kommuner följer upp sin vuxenutbildning. Kvalitetsgranskning.
Skolverket (2013).	Attityder till vuxenutbildningen 2012. Elever och lärnas attityder till vuxenutbildningen. Rapport 2013: 389
Skolverket (2002).	Distansundervisning – mode eller möjlighet för ungdomsgymnasiet?
Skolverket (2013a).	Elever och kursdeltagare i Komvux kalenderår 2013
Skolverket (2013b).	Elever och studieresultat i Komvux 2012.
Skolverket (2015).	Individanpassning, extra anpassningar och orienteringskurser inom vuxenutbildningen. Skolverkets stödmaterial.

Skolverket (2012b).	Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå – En studie av nationell statistik och kommunal praktik.
Skolverket (2012c).	Redovisning av uppdrag att analysera orsaker till låg måluppfyllelse i Matematik A och B i den kommunala vuxenutbildningen.
Socialstyrelsen och Folkhälsoinstitutet (2013).	Folkhälsan i Sverige: Årsrapport 2013.
SOU 2014:13.	En digital agenda i människans tjänst – en ljusnande framtid kan bli vår. Delbetänkande av Digitaliseringskommissionen.
SOU 2013:20.	Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå – en översyn för ökad individanpassning och effektivitet. Utbildningsdepartementet.
SOU1998:83.	På distans. Utbildningsdepartementet.
SOU 2012:76.	Utredningen om utbildning för barn och ungdomar i samhällsvård samt distansundervisning. Betänkande.
Säljö, R. (2000).	Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
Wännman Toresson, G., Östlund, B. (2002).	Ny roll, ny kompetens för distansläraren. I Gisselberg, M. (red) Distanslärare och distanslärande - En antologi. Distansmyndigheten rapport 6:2002.
Yang, H. & Tang, J. (2003).	Effects of Social network on students' performance: A web-based forum study in Taiwan. Journal of Asynchronous Learning Networks s.7, 93-107.

Bilaga 1

Urval av kommuner och enskilda utbildningsanordnare

För att få kommuner som motsvarar beskrivningen i uppdraget har ett slumpmässigt urval gjorts utifrån kriteriet att huvudmannen ska ha minst 100 kursdeltagare⁶⁴ enligt senast tillgänglig nationell statistik på ej schemalagd kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå.

Kommuner som deltagit i granskningen

Boden
Borgholm
Forshaga
Hofors
Hudiksvall
Kristianstad
Linköping
Luleå
Malmö
Norrköping
Osby
Skellefteå
Sundbyberg
Sonne
Uddevalla
Upplands Väsby
Uppsala
Vindeln

Enskilda utbildningsanordnare som deltagit i granskningen

Competence utbildning
Didaktus
Folkuniversitetet
Hermods
InfoKomp
Jensen Education
KUI
Lernia
Lärgården
MedLearn
Miroi
MoA
NTI
Omsorgslyftet

---

64 I genomsnitt räknas varje elev som fem kursdeltagare utifrån nationell statistik.

Bilaga 2

Begreppsdefinitioner

Blended learning, flexundervisning eller närdistans: Dessa är några av många namn på en undervisningsform som innebär att en kurs har ett internetbaserat undervisningsmaterial och frivillig skolförlagd undervisning och i vissa fall inslag av obligatoriska träffar.

Distansundervisning: Distansundervisning innebär, till skillnad från fjärrundervisning, att läraren inte undervisar eleverna i realtid. Eleverna tillägnar sig kunskaper och färdigheter oberoende av tid och rum och undervisningen innehåller undervisande material och dialogmöjlighet.

Enskild utbildningsanordnare: Den utbildningsanordnare som får uppdraget att bedriva vuxenutbildning på entreprenad kallas för enskild utbildningsanordnare. Den enskilda utbildningsanordnaren kan inte vara kommun eller stat.

Fjärrundervisning: Fjärrundervisning är en interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där lärare och elever är åtskilda i rum men till skillnad från distansundervisning, inte i tid.

IKT: Informations- och kommunikationsteknik är den del av IT som bygger på kommunikation mellan människor.

Korrespondenskurs: är en äldre form av distanskurs. I en korrespondenskurs, även kallad brevkurs, fick deltagarna sina studieuppgifter via brev, som återsändes och rättades efter elevens genomgång. Eget initiativ och förmåga till självstudier var grundpelare i denna utbildningsform.

Lärplattform: Lärplattform eller utbildningsplattform är en webbaserad kursmiljö ursprungligen avsedd för nätbaserade distanskurser, men som idag i allt högre grad även används som komplement till traditionell undervisning, för e-lärande och flexibelt lärande.

Nätbaserad utbildning: I princip all utbildning har någon typ av nätbaserat stöd och är nätbaserad i varierande utsträckning. Distansutbildning är en form av nätbaserad utbildning.

Regi: Offentligt finansierad utbildning kan utföras i olika regi. Utbildning i kommunal regi, ofta benämnt egen regi, innebär att kommunen själv bedriver utbildningen. Huvudmannen kan dock med bibehållet ansvar överlämna genomförandet av uppgifter inom vuxenutbildningen på entreprenad. Detta benämns i rapporten med att utbildningen bedrivs av enskild utbildningsanordnare på entreprenad.

Undervisning: definieras enligt skollagen som sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden.⁶⁵

Utbildning: definieras enligt skollagen som den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål.⁶⁶ Utbildning är ett vidare begrepp och inkluderar undervisning, men även andra verksamheter som till exempel raster, utflykter, skolmåltider och så vidare.

Utbildning på entreprenad: Utbildning på entreprenad inom vuxenutbildningen innebär att kommunen har lagt ut hela eller delar av utbildning på en aktör, men har som huvudman fortfarande kvar ansvaret. Kommunen styr villkoren för utbildningen genom de krav som ställs i avtal mellan kommunen och aktören som utför utbildningen.

---

⁶⁵ 1 kap. 3 § skollagen
⁶⁶ 1 kap. 3 § skollagen

Bilaga 3

Deltagarlista för referensgruppen

Maria Skoglöf

Undervisningsråd vid utbildningsavdelningens vuxenutbildningsenhet,
Skolverket

Roger Säljö

Professor i pedagogik, Göteborgs universitet

Stefan Hrastinski

Docent i medieteknik, Kungliga Tekniska Högskolan

Regelbunden tillsyn av alla skolor

SKOLINSPEKTIONEN granskar skolverksamhet, förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet. Utgångspunkten är de lagar och regler som finns för verksamheten.

Kvalitetsgranskning inom avgränsade områden

SKOLINSPEKTIONEN granskar kvaliteten i skolor och andra verksamheter inom avgränsade områden. Granskningen ska leda till utveckling.

Anmälningar som gäller förhållandet för enskilda elever

ELEVER, FÖRÄLDRAR och andra kan anmäla missförhållanden i en skola till Skolinspektionen, till exempel kränkande behandling eller uteblivet stöd till en elev

Fristående skolor

– kontroll av grundläggande förutsättningar

SKOLINSPEKTIONEN bedömer ansökningar om att starta fristående skolor. Bedömningen innebär en grundläggande genomgång av skolans förutsättningar inför start.